

Araştırma Makalesi

Çin Halk Cumhuriyeti’nde düşünce kuruluşlarının gelişimi: “Sorumlu büyük güç” olma yolunda gerçekleştirilen düşünce kuruluşu açılımı

Abdurrahim Sağır ^{1,*}

¹ Tarih Bölümü, Şangay Üniversitesi, Çin. ORCID: 0000-0002-5167-7893.

* İletişim: abdurrahimsagir@gmail.com

Gönderim: 29.11.2019; Kabul: 23.12.2019. DOI: <http://dx.doi.org/10.38154/cjas.29>

Öz: Küresel siyasetin merkezine doğru yaklaştığı günlerde Çin Halk Cumhuriyeti, liberal dünya düzenin normlarına göre şekillenen bir aktörden, küresel yönetimdeki normları şekillendirmeye aday bir aktöre geçiş sürecini yaşamaktadır. Son dönemde Çin siyasetinde yaşanan gelişmelere bakıldığında ise Pekin’in bu hassas süreci başarılı yönetebilmek adına yüzünü Çinli düşünce kuruluşlarına (ÇDK) çevirdiği görülmektedir. Bu itibarla, Asya’nın yükselen gücü Çin’in küresel siyasete neler vaat ettiğini anlayabilmek adına ÇDK’ler tarihte hiç olmadıkları kadar önemli bir konumda bulunmaktadır. Bu çalışma, Çin’in yerel politika araştırma merkezlerini Batı’dan sunulan bir perspektiften ziyade, kendi ulusal şartları çerçevesinde anlamlandırma gayretinin bir ürünüdür. Çalışmada, düşünce kuruluşlarının Çin Halk Cumhuriyeti siyasi sahnesinde günümüze kadar geldikleri süreç tarihsel bir bütünlük içerisinde ele alınmış, daha sonra günümüzde yaşanan “düşünce kuruluşu açılımı” incelenmiştir. Makalede, Çin’de faaliyet gösteren düşünce kuruluşlarının devrimden itibaren Çin’in çalkantılarla dolu olan siyasi atmosferinde ne gibi değişimler geçirerek günümüze ulaştıklarına, Çin’in kendine özgü siyasi yapısı içerisinde hangi fonksiyonları üstlendiklerine ve ne gibi fonksiyonları yerine getirmekte yetersiz kaldıkları gibi konulara ışık tutulmaya çalışılmıştır. Bu çalışma, Türkiye akademik yazınında üzerinde pek durulmamış bir alan olan ÇDK alanındaki Çince ve İngilizce literatürdeki birikimi Türkçe literatüre kazandırarak, Çin dış siyasetine ilişkin yapılan çalışmalara katkı sunabilmek amacıyla kaleme alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Çinli düşünce kuruluşları, büyük güç diplomasisi, düşünce kuruluşu açılımı, Çin dış politikası

Evolution of think-tanks in the People's Republic of China: Think-tank reform on the course of being a "responsible major power"

Abstract: The People's Republic of China is experiencing dramatic changes in terms of its position on the international stage. Beijing is on the brink of transitioning from being a norm-taker to becoming a norm-maker by "contributing Chinese wisdom" to global governance efforts. Beijing has been adopting new strategies and developing new diplomatic routes to ensure the successful management of this process, and calling on the support of Chinese think tanks is one of the most advantageous moves made by the Party leadership. At this point, given the increasing influence of Chinese think tanks (CTTs) on the foreign policy decision-making processes of the PRC, CTTs have become a key component in Chinese foreign policy making, providing a window of analysis for outsiders. This research offers a better understanding of China's local research institutes by assessing them within the national context, rather than looking upon them from a traditional Western perspective. After examining the development of CTTs in the PRC's political life from a historical perspective, the study turns focus to the recent developments in the field of think tanks in China. The study seeks to shed light on the overall evolution of CTTs, for which three different time periods are examined so as to observe how think tanks have adapted to the changing political dynamics in the PRC. A brief evaluation of the shortcomings of recent think tank activities in China is presented in the conclusion.

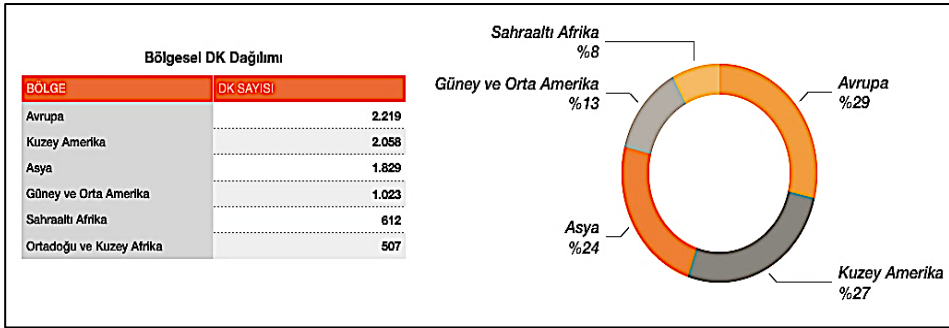
Keywords: Chinese think-tanks, think-tank reform, Chinese foreign policy making, major country diplomacy

Giriş

Küreselleşme süreciyle birlikte çehresi değişen küresel siyasette devletlerin muhatap oldukları geleneksel aktörlerin dışında birçok yeni aktörün ortaya çıkması ve karar alıcıların ilgilenmek durumunda oldukları konuların geleneksel çerçevenin dışında kalan ve çoğu zaman uzmanlık gerektiren alanlara kayması gibi sebepler, dış politika üretim sürecinde "sistemik bilgiye" duyulan ihtiyacı giderek artırmıştır (McGann 2002). Bu ihtiyaca cevap vermek üzere faaliyet gösteren düşünce kuruluşları ürettikleri raporlar, analizler, politika tavsiyeleri, muhataplarına taşıdıkları mesajlar gibi faaliyetleri neticesinde günümüz küresel

siyasetinin en önemli aktörleri arasında değerlendirilmektedirler. Düşünce kuruluşlarının kökenlerine dair farklı argümanlar olsa da, genel kabul hükümetin profesyonelleşme hareketinin bir parçası olarak on dokuzuncu yüzyıl başlarında Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) ortaya çıktıkları yönündedir (Abelson 2000; Haass 2002). Düşüncenin üretildiği akademik çevrelerle, politikaların uygulayıcısı hükümet arasındaki boşluğu doldurarak karar alma sürecindeki verimliliği artırma misyonuyla kurulmuş olan bu yapılar, zaman içerisinde yayılarak, başta ABD olmak üzere Kanada, Avusturalya, İngiltere ve Kıta Avrupası gibi demokratik kültürün hâkim olduğu coğrafyalarda daha fazla yer edinmeye başlamışlardır.

Bu çerçevede, her ne kadar Batı'da gelişen demokrasi kültürünün bir ürünü olarak ortaya çıkmış olsa da, düşünce kuruluşlarının farklı siyasi kültür ve uygulamalara sahip coğrafyalara yayılmaları uzun sürmemiştir. Bu kuruluşların Asya kıtasındaki gelişimine bakıldığında, bu coğrafyada faaliyet göstermekte olan düşünce kuruluşu sayılarında özellikle son 30 yılda ciddi bir artış olduğu görülmektedir (Zimmerman 2016, 50). Pensilvanya Üniversitesi'nin yıllık olarak yayımlamakta olduğu "Global Go To Think Tanks Index" raporu verilerine göre günümüzde küresel ölçekte faaliyet gösteren 8.162 düşünce kuruluşunun 1.829'u Asya kıtasında bulunmaktadır (Bkz. Şekil 1). Asya-Pasifik coğrafyasındaki düşünce kuruluşu alanında yaşanan niceliksel gelişmeler, düşünce kuruluşlarının karar alma süreci üzerindeki artan etkileriyle birlikte değerlendirildiğinde, yükselen Asya'nın küresel düzenin geleceği adına vaat ettiği fırsatlar ve oluşturduğu tehditleri anlama noktasında söz konusu kuruluşların giderek artan bir öneme sahip olduğu görülmektedir.

Şekil 1. Düşünce kuruluşlarının küresel ölçekteki dağılımı. *Global Go To Think Tanks Index 2018* raporu verileri doğrultusunda yazar tarafından hazırlanmıştır.

Bu doğrultuda, bu makale, günümüzün yükselen küresel gücü Çin'in küresel yönetime artan katılımının entelektüel altyapısını oluşturan Çinli düşünce kuruluşlarını (ÇDK), içerisinde yeşerdikleri ve bugünkü kimliklerini şekillendiren sosyo-politik şartlar çerçevesinde anlamaya yönelik yapılan çalışmanın ürünüdür. Bu makale, düşünce kuruluşu alanında yapılan spesifik bir çalışmadan ziyade, Çin'in dış politika enstrümanları üzerine gerçekleştirilen bir çalışmadır. Bu sebeple, her ne kadar ekonomi, çevre kirliliği, finans, yapay zeka gibi alanlarda faaliyet gösteren önemli Çinli düşünce kuruluşları bulunsa da, bu çalışmanın kapsamına girmedikleri için, makalede kullanılan düşünce kuruluşu kavramı dış politika alanında faaliyet gösteren araştırma kurumlarına işaret etmektedir.

Çin Halk Cumhuriyeti siyasi konjonktüründe düşünce kuruluşları

Farklı siyasi coğrafyalarda neşet eden düşünce kuruluşlarının gelişim süreçleri, karar alma mekanizmasını etkileme ve kamuoyu gündemini şekillendirebilme gibi yetileri, kendi öz kapasitelerinin haricinde, içerisinde faaliyet gösterdikleri siyasi, sosyolojik ve kültürel şartlarla da doğrudan ilişkilidir. Konunun uzmanlarından Diane Stone'un ortaya koyduğu üzere;

Bir ülkenin anayasal yapılanması şekli, savaş ve istikrar dönemlerinin tarihsel koşulları, politik kültür, hukuki teamüller ile birlikte iktidardaki rejimin karakteri o ülkedeki düşünce kuruluşlarının gelişiminin şeklini (yapısal) ve kapsamını belirlemektedir (Stone 2013, 63).

Bir devrim neticesinde kurulan Çin Halk Cumhuriyeti'nin tarihsel bağlamı içerisinde düşünüldüğünde, tek partinin siyasi yaşam haricinde sosyal ve entelektüel hayatı da domine ettiği, düşünce reformu, aşırı sağcılıkla mücadele, Kültür Devrimi, Tiananmen olayları gibi radikal reformların yaşandığı çalkantılı bir tarihi süreç içerisinde yoğrularak bugünkü hallerini almış olan ÇDK'lerin, tarihsel serüveni incelenmeden günümüz Çin siyasi konjonktüründeki mahiyetlerini ve üstlendikleri fonksiyonları anlamlandırabilmek mümkün görünmemektedir. Zira tarihsel süreç incelendiğinde, ÇDK'lerin Çin siyasi sahnesinde yaşanan stratejik değişimlere paralel olarak, kurumsal yapıları, araştırma modelleri, üretilen hizmetler ve lider kadrolarla iletişimleri gibi birçok veçhede çeşitli dönüşümler sergilendiği görülmektedir. Bu bağlamda, ÇDK'lerin, Çin siyasi hayatındaki yerlerini, kurumsal kimliklerini, organizasyonel yapılarını, merkezi yönetimle olan bağlarını ve üstlenmekte oldukları işlevleri anlayabilmek adına, tarihsel süreçten çıkarılacak önemli notlar bulunmaktadır. Ancak bu sürece geçmeden önce, ÇDK'leri kendi yerel kültürleri

çerçevesinde anlayabilmek adına, ele almakta olduğumuz düşünce kuruluşu kavramının Çin siyasi konjonktüründe ne anlama geldiği ve Çince literatürde nasıl tanımlandığı hususlarına değinmekte fayda var.

Çince literatürde *zhiku* (düşünce kuruluşu) kavramı üzerinde geliştirilen tanımlara bakıldığında, İngilizce literatürdeki tanımlamalardan belirli hususlarda farklılaştığı görülmektedir.⁵ Özellikle İngilizce literatürde kurumsal özerklik ve yapılan araştırmaların herhangi bir çıkardan bağımsızlığı üzerine yapılan vurguların, Çince literatürde fazla geçerli olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda Şangay Sosyal Bilimler Akademisi'nin geliştirmiş olduğu ve Çince kaynaklarda da genel manada kabul gören *zhiku* tanımlamasını referans noktası olarak alacak olursak:

Kamu politikalarını araştırma konusu edinen, hükümetin karar alma mekanizmasını etkileme hedefi doğrultusunda, kamuoyu yararını gözetme ilkesi rehberliğinde ve sosyal sorumluluk normları çerçevesinde faaliyet gösteren profesyonel araştırma kuruluşlarıdır (上海社会科学院智库研究中心项目组 ve 李凌, 2014, 6).

Kurumsal yapıları çerçevesinde değerlendirildiğinde, *Çin karakteristiğinde sosyalizmin gelişiminin oluşturduğu özel şartlarda yeşeren düşünce kuruluşları hükümete bağlı veya hükümetten bağımsız özel teşebbüsler halinde faaliyet gösterebilecekleri gibi, faaliyetlerini bir kâr elde etmek doğrultusunda veyahut kâr amacı gütmeyen gerçekleştiren araştırma kuruluşlarıdır* (上海社会科学院智库研究中心项目组 ve 李凌 2014, 6).

Görüldüğü üzere geliştirilen tanımda bağımsızlığa yönelik bir vurgu bulunmadığı gibi, pratiğe bakıldığında da, Çin'de faaliyet gösteren düşünce kuruluşlarına bir çoğunun kendi misyonlarını tanımlarken "Parti ve hükümete hizmet etmek (*yi fuwu dang he zhengfu*)" ibaresini kullandığı görülmektedir. Bu bağlamda, ÇDK'lerin tarihsel gelişim süreçlerini değerlendirirken, bu kuruluşların merkezi hükümetle olan yapısal bağlarını, liberal demokrasinin ilkeleri doğrultusunda değil, Çin'in siyasi konjonktürü çerçevesinde değerlendirebilmek, bu kurumları Çin perspektifinden anlayabilmek açısından önemlidir.

⁵ Çince düşünce kuruluşu kavramını karşılamakta olan iki sözcük bulunmaktadır: *zhiku* ve *sixiangku*. Ancak literatüre bakıldığında özellikle son dönemde yapılan açılımlardaki resmi retorikte *zhiku* kavramının tercih edilmesinin literatüre de yansıdığı ve *sixiangku* kavramının kullanımının ciddi ölçüde azaldığı görülmektedir. Bu sebeple makalede *zhiku* kavramı tercih edilmiştir.

Çinli düşünce kuruluşlarının tarihsel gelişimi

Çinli düşünce kuruluşlarının devrim sonrası süreçte yaşamış oldukları gelişmeler, Çin siyasi sahnesinde yaşanan dönüm noktalarının birer çıktısı olması ve rejim ile entelektüel sınıf arasında karşılıklı yaşanan güvensizliğin seyrini sergilemesi bakımından günümüz Çin'ine yönelik yapılan siyasi okumalar adına da önemlidir. Ancak, bu makalenin amacı doğrultusunda tarihsel süreç genel hatlarıyla ele alınacak, temsili olarak nitelenebilecek gelişmeler okuyucuya takdim edilerek bir perspektif oluşturmakla yetinilecektir.

Literatürde ÇDK'lerin tarihsel gelişimine dair farklı periyodik tasnifler karşımıza çıkmakla birlikte, gelişim süreci bir bütün olarak ele alındığında temel dönüm noktalarını, 1956'da ilk düşünce kuruluşunun kurulması, Kültür Devrimi dönemi (1966-76), Mao'nun ölümü (1976), Tiananmen Olayları (1989) ve Deng Xiaoping'in "Güney Konuşmaları" hadiseleri oluşturmaktadır. Bu çalışmada tarihi süreç Çin'deki düşünce kuruluşu alanının gelişiminde belirli izler bırakmış olan üç temel dönem üzerinden ele alınacaktır: İlk olarak Çin tarihindeki ilk düşünce kuruluşunun kuruluşundan kültür devriminin sonlandırılmasına kadar geçen dönem (1956-76) incelenecektir. Ardından, düşünce kuruluşu alanında bir rehabilitasyon sürecinin yaşandığı Deng Xiaoping'in liderliğe yükselişinden Tiananmen olaylarına kadar olan süreç (1977-89) ele alınacaktır. Son olarak ise, Deng'in Güney Konuşmaları ile başlayıp Xi Jinping'in düşünce kuruluşu açılımına kadar olan süreç (1992-2015) incelenecektir. Bu üç dönem ele alındıktan sonra, 2015 yılında gerçekleştirilen düşünce kuruluşu reformu ve akabinde alanda yaşanan *hararetlenmeye* dair bir değerlendirme sunulacaktır.

1956-66 : Sovyetler Birliği Tesiri Altında Şekillenen Düşünce Kuruluşları

Çin'in kuruluş yıllarını takip eden 1956-1966 döneminde, pek çok alanda olduğu gibi dış ilişkiler alanında da kurucu lider Mao'nun kişisel otoritesi altında ideoloji eksenli politikaların izlendiği bir dönem olmuştur. Bu dönem, uluslararası gelişmelerin, Mao'nun Marksist teorinin bir yorumu olan "iki dünya teorisi" çerçevesinde, emperyalist ve sosyalist kamplar arasındaki mücadelenin safhaları olarak yorumlandığı ve dış politika tercihlerinin ideolojik kaygılar doğrultusunda belirlendiği bir dönem olmuştur.⁶ Mao'nun 1949 yılında ilan ettiği "bir tarafa yaslanmak" politikasıyla birlikte, gerek yeni kurulmuş olan Çin Halk Cumhuriyeti'nin devlet yapılanması üzerinde gerekse de diplomasi alanında Sovyet etkilerinin belirginleşeceği bir döneme girilmiştir. Shambaugh'un Çin uluslararası ilişkiler disiplininin "Sovyetizasyonu" olarak

⁶ Mao'nun iki dünya teorisi sonradan ünlenecek Üç Dünya Teorisi'nin temellerini oluşturmaktadır.

betimlediği bu dönemde, diplomatik ilişkilerde izlenen ideoloji eksenli yaklaşımın yanında, dışişleri alanında faaliyet gösteren kuruluşların kurumsal yapılanmalarında dahi Sovyet ekolünün takip edildiği bir süreç yaşanmıştır (Shambaugh 2002). Zhang Jian bu durumun, dönemin düşünce kuruluşları üzerinde “gerek kurumsal yapılanmaları gerekse de çalışma alanları Sovyetler Birliği’nin etkisi altında şekillenmesi” olarak yansıdığını belirtmektedir (张建 2008, 38). Yeni devlet yapısının şekillenmeye başladığı bu dönemde, sosyalizm ekseninde örgütlenmekte olan Parti-devlet hiyerarşisi içerisinde hayat bulan Çin’in birinci kuşak düşünce kuruluşları, bağlı oldukları ana gövdenin gölgesinde faaliyetlerine başlamışlardır.

Sovyet modellemesi üzerine kurulan birinci kuşak düşünce kuruluşları, hükümetin veya partinin belirli departmanlarına bağlı olarak bu departmanların kurumsal uzantıları formunda faaliyet göstermeye başlamışlardır. 1949 devrimini takip eden yıllarda, Parti’nin entelektüel birikime dair taşıdığı kuşku ve neticesinde entelektüel sınıfa karşı izlediği baskıcı reformların oluşturduğu siyasi güvensizlik atmosferiyle birleşince, söz konusu kuruluşlar, yenilikçi fikir ve politikalar üretmekten ziyade Parti’nin ve yeni kurulmuş olan sosyalist rejimin meşrutiyetini pekiştirmeye yönelik faaliyetlerde bulunmuşlardır (Zhu ve Xue 2007; 谢泳 2008). Çin akademisinin düşünce kuruluşu araştırmaları alanında öne çıkan isimlerinden Profesör Xufeng’in tabiriyle ilk nesil ÇDK’ler kurumsal özerkliklerinin olmaması sebebiyle ancak sistemin “iç beyinleri” olarak faaliyet gösterebilmişlerdir (朱旭峰, 2010). Bu durumun düşünce kuruluşlarının araştırmaları üzerindeki etkilerine bakıldığında, rejim nezdinde kabul gören tek perspektifin Marksist perspektif olmasının literatürde de Marksist ideolojinin hegemonyasını doğurduğu gözlemlenmektedir. Bu konjonktürde, bu dönemde faaliyet gösteren düşünce kuruluşlarının Marksist teorinin sınırlarını aşmadığı, literatürde genel olarak kabul görmüş bir husustur. Bununla birlikte, dış politika alanında yapılan çalışmaların çoğunun dünyadaki komünizm hareketleri, halkların özgürlüğü, ulusal bağımsızlık mücadeleleri, emperyalizm ile mücadele gibi konular üzerine yoğunlaşıyor olması da bu tespiti doğrular niteliktedir (张建 2008, 38).

Bu dönemde yaşanan kurumsal gelişmelere gelecek olursak, Çin tarihinde uluslararası ilişkiler alanında bütüncül olarak çalışmalar yürüten ilk enstitü olan Çin Bilimler Akademisi Uluslararası İlişkiler Enstitüsü 1956 yılında kurulmuştur (张毅君, 2006). Dışişleri Bakanlığına bağlı olarak kurulan enstitü zaman içerisinde çeşitli yapısal değişimlere uğramış olup, 2014 yılı itibarıyla Çin Uluslararası Çalışmalar Enstitüsü (*China Institute of International Studies, CIIS*) adı altında, Çin’in en önemli düşünce kuruluşlarından birisi olarak faaliyetlerine

devam etmektedir.⁷ 1960 yılında Şangay Belediyesine bağlı olarak kurulan Şangay Uluslararası Çalışmalar Merkezi, günümüzde özellikle bölge çalışmalarında önemli merkezlerden biri olan Şangay Uluslararası Çalışmalar Enstitüsü'nün (*Shanghai Institute of International Studies, SIIS*) kökenini oluşturmuştur (张建 2008).

1960'lı yılların başına gelindiğindeyse Kruşçev liderliğindeki Sovyetler Birliği'yle ilişkilerin bozulması, Pekin'in dış politikadaki duruşunu revize etmeye sevk etmiştir. Mao'nun İki Dünya Teorisi'nin geliştirilmiş bir versiyonu olarak tanımlayabileceğimiz Üç Dünya Teorisi çerçevesinde, *orta bölgede* kalan ülkelerin süper güçlerden herhangi biri tarafından domine edilmesini önlemeyi öncelleyen bir dış politika stratejisi benimsenmiştir (Shichor 2008). Aynı zamanda bu dönem, Zhou Enlai'nin kurduğu diplomatik temaslar ve yaptığı ülke ziyaretleriyle canlandırmaya çalıştığı Çin dış politikasının çeşitlenmeye başladığı bir zaman dilimine tekabül etmektedir. Bu açıdan, Çin dış politikasını çeşitlendirme çabaları, beraberinde dış dünyanın sistematik bilgisine olan ihtiyacı da ortaya çıkarmıştır. Zhou Enlai'nin bu ihtiyaca binaen, 1964 yılında partinin dış ilişkiler komitesine hazırlattığı *Yabancı Ülke Çalışmalarının Güçlendirilmesi ile İlgili Rapor* Çin akademisindeki uluslararası ilişkiler çalışmaları açısından çok önemli bir dönüm noktasını oluşturmuştur (Rapor 1964). Pekin, Fudan ve Renmin gibi ülkenin önde gelen üniversitelerinde Uluslararası İlişkiler bölümlerinin kurulması bu rapor doğrultusunda 1964 yılında gerçekleşmiştir. Yine ülke genelindeki birçok üniversitenin bünyesinde, Çin'in ilk bölge araştırma merkezlerinin kurulması da bu rapor neticesinde gerçekleşmiştir (陈广猛 2009, 67). Bu doğrultuda; Sichuan Üniversitesi Güney Asya Araştırmaları Merkezi, Jilin Üniversitesi Kore ve Japonya Araştırmaları Merkezleri, Nankai Üniversitesi Amerikan Tarihi Araştırmaları Merkezi, Xibei Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Merkezi gibi bölgesel araştırma kurumları bu dönemde kurulmuşlardır (陈广猛 2009, 67).

Özellikle uluslararası ilişkiler ve ekonomi alanlarındaki araştırmaların hareketlenmeye başladığı bu dönem, Çin entelektüel yaşamının geçirdiği büyük sarsıntılardan biri olan Kültür Devrimi neticesinde sekteye uğramıştır (张建 2008, 38). Entelektüel birikimin bir değerden ziyade bireyi hedef haline getiren bir yük halini aldığı bu dönemde, tüm üniversite ve enstitüler kapatılmış, akademik hayat durma noktasına gelmiştir (Zhu and Xue 2007). Akademik faaliyetlerin yanı sıra, Zhou Enlai'nin girişimleriyle yavaş yavaş dış dünyayla

⁷ Okuma rahatlığı açısından makalede ele alınan kurumların İngilizce adlandırmaları tercih edilmiştir. Makalede geçen kurumların Çince ve İngilizce adlandırmalarını içeren tabloyu son sayfada bulabilirsiniz.

entegre olmaya başlayan Çin diplomasisi de bu süreçte bir çeşit duraklama evresi geçirmiştir.

Tablo 1. Bu dönemde (1956-1966) kurulmuş olan seçili düşünce kuruluşları

Düşünce Kuruluşu	Bağlantılı Olduğu Kurum	Şehir	Kuruluş Yılı
Chinese Institute for International Studies	Dışişleri Bakanlığı	Pekin	1956
Shanghai Academy of Social Sciences	Şangay Yerel Yönetimi	Şangay	1958
Shanghai Institute for International Studies	Şangay Yerel Yönetimi	Şangay	1960
Center for American History	Nankai Üniversitesi	Tianjin	1964
Japan Studies Research Office	Guilin Üniversitesi	Guilin	1964
Korean Studies Research Office	Guilin Üniversitesi	Guilin	1964
Institute for Middle Eastern Studies	Xibei Üniversitesi	Xian	1964

Veriler kurumların resmi internet sitelerinden alınmıştır.

1977-89: Deng Xiaoping'in Reformlarıyla Yaşanan Rehabilitasyon Süreci

Mao'nun ölümünü takiben, Çin siyasi hayatında yaşanan dönüşüm, Çinli düşünce kuruluşlarının gelişim süreci üzerinde bir dönüm noktası olmuştur. Parti içerisindeki liberal kanadın ağırlık kazanması sonucu, her ikisi de kültür devriminin mağdurlarından olan Hu Yaobang Parti Genel Sekreterliği, Deng Xiaoping ise ülkenin *de facto* lideri konumuna yükselmiştir. Deng'in "dışarıya açılım" stratejisi doğrultusunda, dış dünyayla sağlıklı bir entegrasyonun gerçekleştirilebilmesi için, uluslararası düzenin ve bu düzenin başat aktörleri olan egemen devletlerin, ideolojik önyargılardan arındırılmış, nesnel bilgisine ihtiyaç duyulmaktaydı. Mevcut düzenin merkezî yapısına *gömülmüş* olan araştırma merkezlerinin bu ihtiyacı karşılamakta yetersiz kalacağına farkında olunması, Deng yönetimini alternatif bilgi kaynaklarına yönelmeye sevk etmiştir (Menegazzi 2018).

Literatürde Çin entelektüel hayatının rehabilitasyon süreci olarak da anılan bu süreç, düşünce kuruluşlarının yapısal ve nicel gelişimlerinin yanısıra, yapılan araştırmaların teorik ve metodolojik gelişimleri açısından da verimli bir dönem olmuştur (陈广猛 2009, 68). Akademik çalışmaların üzerindeki siyasi baskının gevşetilmesi, araştırma konularının ve disipline yaklaşımların (teori ve

metodoloji seçimi gibi) çeşitlenmesi ve Batı literatürüyle etkileşimin artmasıyla neticelenmiştir. Yine bu dönemde özellikle ABD’de eğitimlerini tamamlamış doktora öğrencilerinin ülkeye dönerek dönemin önde gelen düşünce kuruluşları ve üniversiteleri bünyesinde uluslararası ilişkiler çalışmalarına dahil olmalarıyla birlikte, Batı literatüründe oluşan birikimin Çin akademisine nüfuzu hızlanmıştır (H. Li 2002). Marksizm dışındaki Uluslararası İlişkiler teorilerinin Çince literatüre girmeye başlaması da yine bu dönemde gerçekleşmiş, özellikle de realizm genç araştırmacılar tarafından ilgiyle karşılanmıştır (H. Li 2002).

Bu dönemde, karar alma sürecinin salt ideoloji ekseninden çıkartılması ile nesnel bilgiye yönelik oluşan ihtiyaç, entelektüel sınıfa kısmî de olsa bir alan açılmasıyla sonuçlanmıştır. Bu ihtiyacı karşılamak için kurulan ikinci kuşak düşünce kuruluşları da devlet-partinin hiyerarşisine bağlı olarak kurulmuş olsalar da bu düşünce kuruluşlarının yapısal olarak birinci kuşak düşünce kuruluşlarından önemli bir farkları bulunmaktadır. Birinci kuşak düşünce kuruluşları parti-devlet yapılanmasının belirli departmanları bünyesinde hiyerarşiye “gömülü” olarak kurulmuşken, ikinci kuşak düşünce kuruluşları kendi tüzel kişilikleriyle hiyerarşiye dahil olmuşlardır (Zhu 2011). Yani birinci kuşak düşünce kuruluşları doğrudan (*zhijie*) merkezi yönetime bağlı iken, ikinci kuşak düşünce kuruluşları ise dolaylı (*jianjie*) olarak bağlıdırlar. Dışarıdan bakıldığında önemsiz bir ayrıntı gibi değerlendirilebilecek bu ayrım Çin siyasi konjonktüründe değerlendirildiğinde bir hayli önemlidir. Sahip olunan bu *görelî özerklik* ikinci kuşak düşünce kuruluşlarının araştırma ajandalarını belli ölçüde kendilerinin belirleyebilmesini sağlamıştır. Kazanmış oldukları bu görelî özerklik sayesinde, ÇDK’lerin Çin tarihinde ilk defa akademik bilgi-hükümet-kamuoyu bağlantısının sağlanması noktasında işlevsellik kazandıkları söylenebilir. İlerleyen satırlarda ele alınacak olan Çin Çağdaş Uluslararası İlişkiler Enstitüleri ve Çin Sosyal Bilimler Akademisi gerek hükümetle olan bağları gerekse de kamuoyunda artan görünürlükleri ile bu noktada önemli fonksiyonlar üstlenmiş kurumlar olmuşlardır.

Bu dönemde yaşanan kurumsal gelişmelere baktığımızda 1977 yılında kurulan Çin Sosyal Bilimler Akademisi (*Chinese Academy of Social Sciences, CASS*) ve 1980’de kurulan Çin Çağdaş Uluslararası İlişkiler Enstitüleri (*China Institutes for Contemporary International Relations, CICIR*), modern Çin’in politika yapım süreci ve kamuoyu algısını şekillendirme noktasında oynadıkları roller bakımından öne çıkan kurumlardır. Tam manasıyla Çin karakteristiğinden bir kuruluş olarak gösterebileceğimiz, felsefe ve sosyal bilimler alanlarında faaliyet gösteren CASS, bünyesindeki yedi akademik departmanın her birinin altında kümelenen 31 araştırma enstitüsü ve 45 araştırma merkezden örülü devasa bir akademik bir ağıdır. Kurumun karar alma mekanizması üzerindeki etkisi

Tiananmen olayları sonrasında kırılmaya uğramış olsa da, akademik alandaki çalışmalarıyla Çin'deki tesir kuvveti yüksek araştırma kuruluşlarından bir tanesidir.

Entelektüel sınıf üzerindeki baskının azaldığı, fikir özgürlüğü bağlamında kayda değer gelişmelerin yaşandığı bu dönem, düşünce kuruluşlarında rejim karşıtı eleştirel seslerin de yükselmeye başladığı bir dönem olmuştur. Örneğin CASS, Pascall Abb'ın ifadesiyle "kısa zamanda parti içerisindeki liberal kanada yakın reformist entelektüeller için bir sığınak" halini almıştır (Abb 2013, 13). Zamanla oluşan eleştirilerin, halk kitleleri arasında oluşan reform talepleriyle birleşerek sonucu Tiananmen gösterilerine varan geniş çaplı protestolara dönüşmesi, parti içerisindeki radikal kanatta rahatsızlık oluşturmaktaydı. Tiananmen olayları sonrasında ise Parti dizginleri tekrar eline almış, birçok düşünce kuruluşu kapatılmış ve takip eden iki senelik süreçte ÇDK'ler sessizliğe gömülmüştür. Tiananmen protestolarına CASS'daki birtakım araştırmacıların da katılmış olması, Parti yönetimi nezdinde CASS'ın güvenilirliğini yitirmesine sebep olmuş ve takip eden süreçte kurum sıkı bir *ideolojik gözetim* altına alınmıştır (H. Li 2002).

Tablo 2. Bu dönemde (1977-1989) kurulmuş olan seçili düşünce kuruluşları

Düşünce Kuruluşu	Bağlantılı Olduğu Kurum	Şehir	Kuruluş Yılı
Chinese Academy of Social Sciences	Devlet Konseyi	Pekin	1977
China Institutes of Contemporary International Relations	Güvenlik Bakanlığı	Pekin	1980
Center for American Studies	Fudan Üniversitesi	Şangay	1985
Middle East Studies Institute	Shanghai International Studies University	Şangay	1980

Veriler kurumların resmi internet sitelerinden alınmıştır.

1993-2012: Sivil ve üniversiteye bağlı düşünce kuruluşlarının ortaya çıkışı

Deng'in dışa açılım reformlarında yeni bir sayfa açtığı Güney Konuşmaları sonrasında, rejim ile entelektüel sınıf arasındaki hava tekrar yumuşamaya başlamıştır. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle değişen dünya düzenini doğru tanımlayabilmek ve Çin'in hızla gerçekleşmekte olan entegrasyon sürecini doğru yönetebilmek arzusu, Pekin'i tekrar dış politika araştırmalarına yöneltmiş ve bu neticede ÇDK'ler, Ren Xiao'nun ifadesiyle, ikinci aktif dönemlerine girmiştir (任晓

2014). Jiang Zemin (1989-2002) ve Hu Jintao'nun (2002-2012) genel sekreterliğiyle birlikte, teknokrat isimlerin ağırlık kazandığı üçüncü ve dördüncü kuşak liderlerin düşünce kuruluşlarına atfettikleri değer artmıştır (C. Li 2001). Bununla beraber bu dönem, benimsenen “uzmanlar tarafından yönetim” anlayışı neticesinde, düşünce kuruluşları ile hükümet arasındaki personel geçişkenliğinin arttığı bir dönem olmuştur (Zhu and Xue 2007). Örneğin; CASS'daki görevinden Başbakanlığa getirilen Zhu Rongji, Fudan Üniversitesi'nden Merkez Komitesi Politika Araştırma Merkezi Direktörlüğüne getirilen Wang Huning⁸ ve ÇUÇE Başkan yardımcılığı görevinden Çin'in Washington Büyükelçisi olarak atanan Su Ge, öne çıkan isimler olarak gösterilebilir (C. Li 2001; Zhu ve Xue 2007).

Düşünce kuruluşu sektörü ile hükümet arasında yaşanan bu yakınlaşmanın yanısıra, bu dönemde düşünce kuruluşlarının gelişim sürecine etki eden iki önemli gelişme yaşanmıştır. Bunlardan birincisi, ülke çapında üniversitelere bağlı düşünce kuruluşlarının filizlenmeye başlamasıdır. Zaman içerisinde, akademik yapılanma üzerindeki Sovyet etkisinin azalmasıyla birlikte, eğitim ve araştırmayı birbirinden ayrı tutma eğiliminin terk edilmesi sonucu üniversite bünyesinde faaliyet gösteren düşünce kuruluşu sayılarında hızlı bir artış yaşanmıştır (Abb 2013). Yapısal olarak üniversiteye bağlı düşünce kuruluşları doğrudan devlet hiyerarşisine bağlı olmasalar da, bağlı oldukları üniversitelerin Eğitim Bakanlığına bağlı olmaları sebebiyle, hükümet ile aralarında dolaylı bir bağdan bahsedilebilir. Çince literatürde bu görece bağımsızlık üniversiteye bağlı düşünce kuruluşlarının en güçlü özellikleri olarak anılmaktadır. Ancak yapılan çalışmalara bakıldığında, çalışılan alanların özerklikten ziyade hükümetin politikaları doğrultusunda şekillendiği görülmektedir (王莉丽 2014, 127-8).

Bu dönemde ÇDK'lerin gelişim sürecine katkı sağlayan ikinci gelişme ise, Çin tarihindeki ilk sivil-bağımsız düşünce kuruluşlarının bu dönemde ortaya çıkmasıdır. 1993'te kurulan Tianze/Unirule Ekonomi Enstitüsü (*Unirule Institute of Economics*) ve 2000 yılında kurulan Şangay Rimpac Uluslararası Stratejik Çalışmalar Enstitüsü (*Shanghai Centre for RimPac Strategic and International Studies*) Çin pratiğinde, gerek bütçelerini devletten almamaları gerekse devlet hiyerarşisinin içerisinde yer almamaları bağlamında ilk bağımsız düşünce kuruluşları olarak adlandırılabilir (陈广猛 2009).

Bu gelişmeler, Çince literatürde Çin politika araştırmalarına çok sesliliği getirdikleri şeklinde yorumlansa da, Chen'ın da belirttiği gibi “ülkenin hukuksal sistemi, siyasi yapısı ve sosyal yapısı” gibi hususların kısıtlamaları nedeniyle

⁸ Sonrasında Politbüro üyeliğine kadar yükselmiş olan Wang Huning, Xi Jinping'in “Çin Rüyası”nın da mimarı olarak gösterilmektedir.

faaliyet alan ve kapasiteleri çok dar kalmıştır (陈广猛 2009, 69). Çin’de faaliyet gösteren sivil düşünce kuruluşlarının, devlet kuruluşlarıyla doğrudan bir iletişim kanallarının olmaması sebebiyle politika yapım mekanizması üzerindeki etkileri çok sınırlı olsa da, bu kuruluşlar önde gelen akademisyen ve devlet görevlilerinin “hassas” konuları tartışabildiği platformlar oluşturabilmeleri açısından önemli bir fonksiyona sahiptirler (H. Li 2002).

Bu iki önemli gelişmeyi ifade ettikten sonra, bu dönemin günümüzde yaşanmakta olan düşünce kuruluşu açılımının zeminini hazırlanması noktasındaki öneminin altını çizmekte fayda var. Özellikle de Hu Jintao döneminde yönetsel alanda gerçekleştirilen düzenlemeler, sözkonusu zeminin oluşması açısından önemlidir. Hu’nun bilimsel yönetime verdiği önem haleflerinden daha fazla olmuş ve Hu dönemi “bilimsel yönetim” anlayışını kurumsallaştırmaya yönelik en somut adımların atıldığı dönem olmuştur.

Tablo 3. Bu dönemde (1993-2012) kurulmuş olan seçili düşünce kuruluşları

Düşünce Kuruluşu	Bağlantılı Olduğu Kurum	Şehir	Kuruluş Yılı
APEC Study Center of Nankai University	Nankai Üniversitesi	Tianjin	1995
Institute of International Studies	Qinghua Üniversitesi	Pekin	1997
The Centre for European Studies	Pekin Üniversitesi	Pekin	1996
Institute of International and Strategic Studies	Pekin Üniversitesi	Pekin	2007
Unirule Institute of Economics	-	Pekin	1993
Center for China and Globalization	-	Pekin	2008

Veriler kurumların resmi internet sitelerinden alınmıştır.

Bu yönde atılan önemli adımlardan biri olarak Çin Komünist Partisinin merkezi yönetim mekanizmasına Hu’nun kazandırdığı “Politbüro Kolektif Çalışma Grupları” uygulamasını gösterebiliriz. Ülkenin önde gelen akademisyen ve araştırmacılarının davet edilerek ekonomiden sosyal hayata, Marksist teori tartışmalarından küresel ısınmaya kadar bir çok alanda, Politbüro üyelerini bilgilendirmeleri şeklinde gerçekleştirilen çalışma seansları ile tek lider etrafında değil, kolektif bir liderlik etrafında şekillenen, bilime ve mutabakata dayalı bir yönetim anlayışı oturtmaya çalışmıştır. Bu bağlamda, Hu döneminde yönetsel

düzlemde gerçekleşen söz konusu reformların, Çin Komünist Partisi yönetim kadrosunu dışarıdan gelecek tavsiyelere daha açık hale getirerek, günümüzde yaşanmakta olan düşünce kuruluşu hararetlenmesine zemin hazırladığı söylenebilir. Paralel olarak karar alıcıların politika tavsiyelerine ve analizlere artmakta olan ilgisi, ÇDK'lerin bütüncül olarak sistem içerisindeki önemini ve nüfuzunu artırmıştır. Bunu dış politika bağlamında örneklendirecek olursak, Batı'dan yükselen "Çin tehdidi" tezine karşı Çin Komünist Partisi Merkez Parti Okulu teorisyenlerinden Zheng Bijian tarafından geliştirilen "barışçıl yükseliş" (barışçıl kalkınma), Hu Jintao'nun dış politika stratejisinin temelini oluşturmuştur ve dış politika söylemlerinin temel kavramlarından biri haline gelmiştir.

Dış politikada değişen dinamikler ve düşünce kuruluşu açılımı

On Sekizinci Parti Kongresi sonrası değişen dış politika dinamikleri

Xi Jinping'in başkanlık görevine geldiği 18. Parti Kongresi Çin'in yeni başkanını belirlemenin yanı sıra, dış politika stratejisi üzerinde bıraktığı izler neticesinde Çin Halk Cumhuriyeti diploması tarihinin dönüm noktalarından biri olmuştur. Kongreyi takip eden süreçte, gerek diplomatik gerekse askeri alanlarda yaşanan pek çok gelişme Çin dış politika stratejisinin kabuk değiştirmekte olduğuna işaret etmektedir. Xi liderliğindeki bu *yeni dönem*de Pekin, diplomatik alandaki faaliyetlerini 18. Parti Kongresi sonrasında tanıtılan "Büyük Güç Diplomasisi (BGD)" stratejisi çerçevesinde şekillendirmeye başlamıştır. Deng Xiaoping ile özdeşleşmiş olan "düşük bir profil izleme" stratejisinin yavaş ancak kararlı bir şekilde terk edilmesi neticesinde, küresel siyasette daha aktif ve kararlı bir diplomatik duruş sergileyen Pekin'in, bu yeni dönemde küresel yönetimdeki payını artırmak istediği görülmektedir. Xi Jinping'in ifadeleriyle "Çin, bilgeliğini ve gücünü küresel yönetime katmaya" kararlı gözükmektedir (Parti Kongresi 2017). Pekin'in bu arzusu, küresel siyasetin değişmekte olan çehresi, küresel siyasete dahil olan aktörler bazında yaşanan çeşitlilik ve karar alıcıların muhatap olduğu konuların geleneksel çerçevenin dışarısında ve çoğu zaman uzmanlık gerektiren alanlara doğru kayması gibi sebepler ile birleşince, Pekin'in dış dünyanın sistematik bilgisine olan ihtiyacı bir kez daha artmıştır.

Ortaya çıkan sistematik bilgi ihtiyacı Xi yönetimini reform düzeyinde bir politika olan "Çin Karakteristiğinde Yeni Düşünce Kuruluşları" stratejisine yöneltmiştir (张春海 2014; 毛莉 2014). Farklı bir ifadeyle, Xi dönemiyle birlikte, Batı'nın normlarına göre şekillenen bir aktörden, küresel yönetimdeki normları şekillendiren bir aktöre geçiş sürecini yaşamakta olan Pekin, bu geçişin entelektüel altyapısını hazırlamaları için yüzünü düşünce kuruluşlarına

çevirmiştir. Pekin'in küresel yönetişime dâhil olma arzusu doğrultusunda geliştirilen "Büyük Güç Diplomasisi" ve "Çin Karakteristiğinde Yeni Düşünce Kuruluşlarının Kurulması" stratejilerinin şekillenme süreçleri incelendiğinde, her iki stratejinin de 18. Parti Kongresi neticesinde yürürlüğe sokulan, birbirine paralel olarak gelişen ve birbirini besleyen stratejiler olduğu gözlemlenmektedir. (关照宇 ve 张婷婷 2018). İki strateji arasındaki bağlantı, Pekin'in Büyük Güç Diplomasisi çerçevesi altında izlediği veya izlemesi muhtemel politikaları Çin'in perspektifinden okuyabilmenin yolunun onu beslemek üzere hayata geçirilen düşünce kuruluşlarından geçtiğini işaret etmektedir.

Çin Karakteristiğinde Yeni Düşünce Kuruluşları stratejisinin gelişim süreci

Xi Jinping ÇDK'lere yönelik vizyonunu ilk olarak 2013 Nisan'ında, onları "ülkenin yumuşak gücünün en önemli unsurları" olarak betimlemesiyle kamuoyuyla paylaşarak, "Çin Karakteristiğinde Yeni Düşünce Kuruluşları" kurulması hedefini gösterdi (张春海 ve 毛莉, 2014). 2014 Ekim ayındaki Genel Reformun Derinleştirilmesi İçin Merkezi Liderlik Grubu'nun altıncı toplantısında, ÇDK'lerin son yıllarda hızla geliştiğini ancak hala uluslararası camiada itibarları ve tesir güçlerinin çok sınırlı olduğunu belirten Xi, Çin Karakteristiğinde Yeni Düşünce Kuruluşlarının kurulmasını, "ülkenin yönetim sistemi ve kabiliyetinin (yeterliliğinin) modernizasyonu ve Çin'in 'yumuşak gücünü' artırmak için çok önemli ve ivedi bir misyon" olarak niteleyerek söz konusu açılımın önemini vurguladı (theory.people 2014). Açılımdaki "Çin Karakteristiğinde" sıfatının içeriği ve kurulması planlanan araştırma kuruluşlarının mahiyeti hakkında oluşan soru işaretlerini gidermek üzere 2014 yılında Eğitim Bakanlığı tarafından bir rapor yayımlandı. Yayımlanan raporla birlikte, hükümetin Çinli akademisyen ve uzmanların üzerinde çalışmalarını istediği sekiz ana alana işaret edilmekteydi: ekonomik kalkınma, politik kalkınma, kültürel kalkınma, sosyal kalkınma, ekolojik medeniyetin inşası, Parti yapılanması, diplomasi ve uluslararası ilişkiler, "Tek Devlet İki Sistem" politikası (Eğitim Bakanlığı 2014).

Kampanyanın uzun vadeli bir ulusal strateji mahiyetini kazanması ise 2015 yılı Ocak ayında Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi ve Devlet Konseyi Genel Ofisi tarafından yayımlanan *Çin Karakteristiğinde Yeni Düşünce Kuruluşlarının İnşasının Güçlendirilmesine Dair Görüşler* raporu ile gerçekleşti. Raporla geçen ifadeyle "Parti ve hükümetin karar alma mekanizmalarına hizmet etmek" genel çerçevesinde faaliyet göstermeleri istenen düşünce kuruluşlarının diplomasi alanındaki önemine yapılan atıf partinin beklentilerini yansıması bakımından dikkat çekicidir:

Ulusal yumuşak gücün en önemli taşıyıcıları/araçları olan düşünce kuruluşları, zamanla uluslararası rekabetin önemli bir faktörü haline gelmiş ve dış politikada yeri doldurulamaz bir işlev göstermektedirler [...] Uluslararası sahnede Çin'in sesinin duyulması, uluslararası etkisinin ve söylem gücünün artırılması düşünce kuruluşlarının kamu diplomasisi alanında üstleneceği önemli işlemlere bağlıdır (Görüş, 2015).

Partinin düşünce kuruluşu açılımının ulusal bir strateji boyutuna taşınmasıyla birlikte, Qinhua Üniversitesi'nden Profesör Xue Lan'ın deyimiyle bir "düşünce kuruluşu hararetlenmesi" baş göstermiştir (薛澜, 2014). Ülkenin dört bir yanında hızla düşünce kuruluşu türemeye başlamıştır, öyle ki bu yeni dalga ile kurulan düşünce kuruluşlarının sayıları konusunda literatürde bir kesinlik bulunmamaktadır. Öte yandan, siyasi alanda atılan bu adımlara paralel olarak akademik çevrelerde de Çin karakteristiğindeki yeni düşünce kuruluşlarının mahiyetine, üstleneceği fonksiyonlara, yapısal özelliklerine dair yoğun bir tartışma başlamıştır. Yaşanmakta olan hararetlenmenin boyutlarının anlaşılması için düşünce kuruluşları üzerine yapılan yayınların istatistiklerine bakacak olursak, Çin'in en büyük veri merkezi *National Knowledge Infrastructure*'da yapılacak bir taramada, başlığında *zhiku* (düşünce kuruluşu) kelimesinin geçtiği akademik yayın sayılarına bakıldığında 2005 yılında 225 olan yayın sayısının, 2019 yılında 24.002'ye ulaştığı görülmektedir. Bu çalışmada da ele alındığı üzere, tarihsel olarak entelektüel sınıfla çalkantılı bir ilişki yaşamış olan Parti yönetimini böyle bir hararetlenmeye yol açacak bir açılama sevk eden sebepler neydi sorusu bu noktada cevap aranması gereken bir sorudur.

Düşünce kuruluşu açılımından beklentiler

Düşünce kuruluşu alanında yaşanan gelişmeler bu makalenin konusu çerçevesinde, yani Çin dış politikası bağlamında değerlendirildiğinde gerçekleştirilen açılımı, küresel siyasetteki yerini yeniden konumlandırmakta olan Çin'in, yeni konumunun gerektirdiği entelektüel alt yapıyı kurma yolunda atılmış pragmatik bir adım olarak okumak mümkündür. Yukarıda da ifade edildiği gibi, 18. Parti Kongresi sonrası uygulamaya sokulan Büyük Güç Diplomasisi çerçevesinde, Pekin *yeni dönemde* küresel siyasete yön veren aktörlerden biri olma arzusunu saklama gereği duymamaktadır (Parti Kongresi 2017). Bu doğrultuda Çin, küresel güçler arasındaki hassas dengede diplomatik manevra kabiliyetini artıracak, küresel ve bölgesel krizlerde kendisine atfettiği

sorumlu büyük güç olmanın yükümlüklerini yerine getirmesini sağlayacak ve siber alandan çevre kirliliğine, küreselleşen dünyanın yarattığı geleneksel olmayan krizlere Çin'in kendi çözüm yollarını sunabileceği bir dış politika stratejisi izlemek durumundadır.

Bu doğrultuda, lider kadronun ÇDK'lerden beklentileri, nitelikli dış politika tercihleri geliştirebilmek adına ihtiyaç duyulan uzmanlık bilgisinin üretilmesi ile yenilikçi fikirler ve çözümler ile karar alma mekanizmasının desteklenmesidir. Kamuoyuyla paylaşılan ilgili raporlar incelendiğinde bu beklentinin "karar alma mekanizmasının modernizasyonu", "bilimsel karar alma mekanizması" gibi kavramlar çerçevesinde dile getirildiği görülmektedir (Görüş 2015).

Tablo 4. Global Go To Think Tanks Index 2018 raporu verilerine göre en etkin 175 düşünce kuruluşu arasındaki Çinli düşünce kuruluşları.

Düşünce Kuruluşu	Sıralama
China Institutes of Contemporary International Relations	30.
Chinese Academy of Social Sciences	39.
China Institute of International Studies	51.
Development Research Center	60.
Institute of International and Strategic Studies	81.
Center for China and Globalization	94.
Shanghai Institutes for International Studies	96.
Our Hong Kong Foundation	131.

Kaynak: Global Go To Think Tanks Index 2018.

Parti'nin açılımdaki bir diğer hedefini ise *Çin'in hikayesinin* dünya kamuoyuna Çin'in istediği şekliyle anlatabilecek, küresel politika tartışmalarını Çin'in lehine yönlendirebilecek prestijli kurumların kurulması oluşturuyor. Özellikle Batı'daki siyasi ve akademik çevrelerde kabul gören "yükselen Çin tehdidi" algısının kırılması ve uluslararası alanda ılımlı bir Çin imajının çizilmesi noktasında ÇDK'lerin bir *yumuşak güç unsuru* olarak tasarlandığı görülmektedir. Yeni dönemde kullanılan resmi söylev ile ifade edecek olursak ÇDK'ler: "Çin yumuşak gücünün en önemli temsilcileri ve diplomatik ilişkilerde yeri doldurulamaz aktörler olarak" olarak ortaya çıkmaktadırlar (Görüş 2015).

Bu bağlamda son dönemde gerçekleştirilen faaliyetlere bakıldığında ÇDK'lerin Çin'in değerlerini dünya kamuoyuna aktarma misyonu çerçevesinde, uluslararası araştırma merkezleri ve üniversitelerle geliştirilen partnerlikler, uluslararası medya, forum ve konferanslarda artan görünürlükleri ile "sivil diplomasinin (*Track II Diplomacy*)" önemli aktörleri haline geldiği görülmektedir

(SASS 2017). Bu doğrultuda küresel tartışmalara yön verebilecek kapasite ve prestije sahip marka kurumların oluşturulması hedeflenmektedir. Her ne kadar bu hususta yoğun çabalar sarf edilse de, Çinli düşünce kuruluşlarının istenen seviyeden uzak olduğu görülmektedir. Pensilvanya Üniversitesi'nin yayınladığı *Global Go To Think Tanks Index 2018* raporu verilerine göre dünya çapında faaliyet gösteren ilk 175 düşünce kuruluşu arasında yalnızca 8 tane ÇDK bulunmaktadır.⁹

Sonuç: Yaşanan hararetlenmenin değerlendirilmesi

Xi'nin politikalarıyla birlikte gelen söz konusu hararetlenmenin, Çinli liderleri düşünce kuruluşu reformuna sevk eden ihtiyaçlara cevap verme hususunda henüz istenen seviyede olmadığı görülmektedir (SASS 2017; CASS 2017). Şangay Sosyal Bilimler Akademisinin senelik olarak yayınladığı düşünce kuruluşu raporunun 2017 yılı sayısında belirtildiği gibi, "yeni dönem düşünce kuruluşlarının inşası süreci, 19. Parti Kongresi'nde paylaşılan hedef ve beklentileri karşılamaktan uzaktadır" (SASS 2017). Reformun arkasındaki temel beklenti yenilikçi fikirlerin üretilmesiyken, birçok kurum ve araştırmacının uygulanmakta olan politikaları ele aldığı ve eleştirel yaklaşımlar geliştirmekten ziyade var olanı açıklayıcı araştırma eğilimlerine yöneldiği görülmektedir (任晓 2014; CASS 2017; 赵康太 2015). Bu eğilim ise yapılan araştırmaların trend konularda aşırı yoğunlaşması olarak kendisini göstermektedir.

Söz konusu yoğunlaşmanın yansımaları dış politika alanında oluşan Çince literatürde net bir şekilde görülmektedir. Bu alanda yapılan yayınlara bakıldığında; Kuşak ve Yol Projesi, Büyük Ülke İlişkileri, BRICS ülkeleri, Asya Kalkınma Bankası gibi hükümetin güncel politikalarını takip eden trend konularda yığılmalar olduğu gözlemlenmektedir. Öte yandan, Çin'in küresel düzlemde sesinin duyulması noktasında daha olumlu sonuçlar alındığı söylenebilir. Uluslararası forum ve konferanslarda ÇDK'lerin artan görünürlükleri, yabancı akademisyenlerin Çin'deki akademik platformlara katılımlarının teşvik edilmesi, uluslararası hakemli akademik dergilerde Çin perspektifli yayınların artmaya başlaması, İngilizce üzerinden yapılan akademik yayınların sayılarında yaşanan artış gibi bir çok parametrede niceliksel artışlar yaşanmaktadır. Bu gibi gelişmeler neticesinde Çin'in sesinin uluslararası kamuoyuna daha net aktarıldığı söylenebilir. Ancak bu sesin aktarmak istediği mesajın mahiyeti ve kaynağı (araştırmaların bağımsızlığı) konusunda uluslararası kamuoyunda birtakım soru işaretleri bulunmaktadır. Bir başka

⁹ 1 Temmuz 2019 itibariyle Çin hükümeti tarafından, internet üzerinden yayın yapma lisansı olmadığı gerekçesiyle faaliyetlerine son verilmiş olan *Unirule Institute of Economics* hesaplama dışında tutulmuştur.

ifadeyle, Çin'in yumuşak gücünün en önemli unsurları olarak tasarlanan ÇDK'lerin, uluslararası kamuoyuna iletildiği mesajın niteliği ve muhatapları üzerinde oluşturduğu etki henüz istenilen seviyede değildir.

Netice itibariyle Çinli akademisyenlerin de ifade ettiği üzere düşünce kuruluşu açılımı henüz beklenen sonuçları verememiştir. Açılım sonrası düşünce kuruluşu alanında niceliksel boyutta pek çok gelişme yaşanmış olsa da, niteliksel olarak henüz arzu edilen seviyeye gelinemediği görülmektedir. Bu noktada ise, Parti'deki açılım neticesinde düşünce kuruluşlarının faaliyetlerine yönelik yapılan teşvikler, kullanımlarına sunulan finansal kaynakların bolluğu, politika yapımını sürecinde kendilerine daha fazla alan açılması gibi dışarıdan bakıldığında araştırma faaliyetleri için optimum şartların sağlandığı izlenimi veren bu tabloda, ÇDK'lerin verimli sonuçlar üretmelerine hangi şart ve sebeplerin engel teşkil ettiği sorusu araştırılması gereken bir alan olarak durmaktadır.

Ek

Makalede adı geçen düşünce kuruluşlarının Çince ve İngilizce isimleri

İngilizce isim	Çince isim
Chinese Academy of Sciences Institute of International Relations	中国科学院国际关系研究所
China Institutes of International Studies	中国国际问题研究院
Shanghai Academy of Social Sciences	上海社会科学院
Shanghai Institutes of International Studies	上海国际问题研究院
Center for American History, Nankai University	南开大学美国史研究 室
Japan Studies Research Office, Guilin University	吉林大学日本问题研究室
Korean Studies Research Office, Guilin University	吉林大学朝鲜问题研究室
Institute for Middle Eastern Studies, Xibei University	西北大学中东研究所
Chinese Academy of Social Sciences	中国社会科学院
China Institute for Contemporary International Relations	中国现代国际关系研究院,
Center for American Studies, Fudan University	复旦大学美国研究中心
Middle East Studies Institute, SISU	上海外国语大学中东研究所
APEC Study Center of Nankai University	南开大学 APEC 研究中心.
Institute of International Studies, Tsinghua University	清华大学国际问题研究所
The Centre for European Studies, Beijing University	北京大学欧洲研究中心
Institute of International and Strategic Studies Beijing University	北京大学国际战略研究中心
Unirule Institute of Economics	天则经济研究所
Center for China and Globalization	全球化智库
Development Research Center of the State Council	国务院发展研究中心
Shanghai Centre for RimPac Strategic and International Studies	上海环太国际战略研究中心

Kaynakça

- Abb, Pascal. 2013. "China's Foreign Policy Think Tanks: Changing Roles and Structural Conditions." *SSRN Electronic Journal*.
- Abelson, Donald E. 2000. "Do Think Tanks Matter? Opportunities, Constraints and Incentives for Think Tanks in Canada and the United States." *Global Society*, 14 (2), 213–236.
- CASS 2017. "Niteliksel Artıştan İçeriksel İyileştirmeye 从数量式增长到内涵式提升" Çin Sosyal Bilimler Akademisi, Erişim tarihi: 05.09.2019 http://ex.cssn.cn/bk/bkpd_qklm/bkpd_bkwz/201703/t20170302_3437873_1.shtml?COLLCC=3443437276&COLLCC=3738579478&.
- Eğitim Bakanlığı 2014. "Üniversiteye Bağlı Yeni Düşünce Kuruluşlarının Kurulmasına Yönelik Teşvik Planı (中国特色新型高校智库建设推进计划)" Erişim tarihi: 25.07.2019. http://www.moe.gov.cn/jyb_xwfb/gzdt_gzdt/s5987/201402/t20140228_164764.html.
- Görüş 2015. "Çin Karakteristiğinde Yeni Düşünce Kuruluşların İnşasının Güçlendirilmesine Dair Görüşler 《关于加强中国特色新型智库建设的意见》." Erişim tarihi: 03.08.2019. http://www.gov.cn/xinwen/2015-01/20/content_2807126.htm.
- Haass, Richard N. 2002. "Think Tanks and U.S. Foreign Policy: A Policy Maker's Perspective." *U.S. Foreign Policy Agenda*, 7 (3), 5–8.
- Li, Cheng. 2001. "China's New Think Tanks: Where Officials, Entrepreneurs, and Scholars Interact." *Brookings*, November 30, 2001.
- Li, He. 2002. "The Role of Think Tanks in Chinese Foreign Policy." *Problems of Post-Communism*, 49 (2), 33–43.
- McGann, James G. 2002. "Think Tanks and Transnationalization of Foreign Policy." *U.S. Foreign Policy Agenda*, 7 (3), 13–18.
- Menegazzi, Silvia. 2018. *Rethinking Think Tanks in Contemporary China*. Cham: Springer International Publishing.
- Xinhua. 2017. "Xi Jinping's report at 19th CPC National Congress". http://www.xinhuanet.com/english/special/2017-11/03/c_136725942.htm
- Rapor 1964. "1964 Devlet Konseyi Çalışma Raporu (1964 年国务院政府工作报告)" Erişim tarihi: 13.02.2020. http://www.gov.cn/premier/2006-02/23/content_208787.htm.
- Shambaugh, David. 2002. "China's International Relations Think Tanks: Evolving Structure and Process." *The China Quarterly* 171, 575–96.
- Shichor, Yitzhak. 2008. *The Middle East in China's Foreign Policy: 1949-1977*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Stone, Diane. 2013. *Knowledge Actors and Transnational Governance*. London: Palgrave Macmillan UK.
- SASS 2017. "2017 Çinli Düşünce Kuruluşları Raporu (2017 年中国智库报告)" Şangay Sosyal Bilimler Akademisi.

- Theory.people.com.cn. 2014. "Xi Jinping neden yeni düşünce kuruluşlarının kurulmasını vurguluyor? 习近平为何特别强调“新型智库建设” Erişim tarihi: 02.2019. <http://theory.people.com.cn/n/2014/1029/c148980-25928251.html>
- Zhu, Xufeng. 2011. "Government Advisors or Public Advocates? Roles of Think Tanks in China from the Perspective of Regional Variations." *The China Quarterly*, 207, 668–86.
- Zhu, Xufeng, and Lan Xue. 2007. "Think Tanks in Transitional China." *Public Administration and Development*, 27 (5), 452–64.
- Zimmerman, Erin. 2016. *Think Tanks and Non-Traditional Security*. London: Palgrave Macmillan UK. <https://doi.org/10.1057/9781137488251>.

Çince kaynaklar

- 上海社会科学院智库研究中心项目组, ve 李凌. 2014 "中国智库影响力的实证研究与政策建议." *社会科学*, no. 04: 6–23.
- 关照宇, ve 张婷婷. 2018. "新时代新型智库建设与中国特色大国外交." *智库理论与实践*, no. 04: 44–51.
- 张建. 2008. "上海国际问题研究 50 年(1957-2007)." *国际观察*, no. 3: 37–43.
- 张毅君. 2006. "新中国第一个国际问题研究机构——中国国际问题研究所." *世界知识*, no. 14: 67.
- 薛澜. 2015. "智库热的冷思考:破解中国特色智库发展之道." *中国行政管理*, no. 5: 8–12.
- "谢泳: 思想改造运动的起源及对中国知识分子的影响_爱思想." n.d. Erişim tarihi: 17.08.2019. <http://www.aisixiang.com/data/20988.html#>.
- 陈广猛, and ChenGuangmeng. 2009. "中国外交思想库:定义、分类和发展演变." *外交评论* 26 (1): 57–69.
- 朱旭峰. 2010. 中国思想库要坚持走自己的发展道路-中国社会科学网. Erişim tarihi: 12.02.2019. <http://www.aisixiang.com/data/36840.html>
- 任晓. 2014. "中国智库:发展、问题与前景.. 中国第三部门研究." no. 2: 66-89
- 王莉丽. 2012. "中国大学思想库建设的未来发展图景与路径." *武汉大学学报: 哲学社会科学版*, no. 4: 126-128.
- 张春海 ve 毛莉. 2014 "国智库迎来发展新机遇." *中国社会科学报*. Erişim tarihi: 17.09.2019. http://www.china.com.cn/opinion/think/2014-11/03/content_33950588.htm.

